

**Strategisch Actieplan
nav het Perceptieonderzoek
in het Gebied langs
de Boyen-Surinamerivier**

***Project Strategische analyse en participatief
actieplan voor Zuidoost Suriname***

Strategisch Actieplan n.a.v.
Perceptie Onderzoek in het Gebied
langs de Boven-Surinamerivier

Stichting Equalance

Project Strategische Analyse en Participatief Actieplan voor
Zuidoost Suriname

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
2. De bevindingen van het onderzoek	4
3. Conclusies	6
4. Actieplan	7
Algemene doelstelling:	7
Specifieke doelstellingen	8
Garanderen van de grondenrechten van de gemeenschappen.	8
Waarborgen van veiligheid in het gebied.	8
Harmoniseren van de relatie tussen het traditionele gezag en de centrale (regionale) overheid.	8
Verbeteren van toegang tot gezondheidszorg.	8
Verbeteren toegang tot onderwijs.	9
Scheppen van randvoorwaarden voor behoud van de eigen cultuur.	9
Scheppen van randvoorwaarden ter verbetering van de leefbaarheid van de woongemeenschappen.	9
Bevorderen van economische ontwikkeling.	10

1. Inleiding

In het kader van het Tapajai Hydro Plan (THP) voor het omleiden van water uit de Tapanahoni rivier naar het Brokopondostuwmeer zijn een aantal ontsluitingswegen geprojecteerd. Een van die wegen zal lopen vanaf Atjoni/Pokigron naar Semoisi in het zuiden met een lengte van 60 km. Deze weg zal dan weer worden doorgetrokken via de Jaikreek naar de Tapanahoni rivier (75 km). Het weggedeelte Pokigron – Semoisi is geprojecteerd op de linker (westelijke) oever van de Suriname rivier en voert langs een groot aantal dorpen. Het gedeelte Semoisi – Jaikreek voert door vrijwel onbewoond gebied. Hetzelfde geldt voor het weggedeelte Jaikreek – Dam Tapanahoni (Boksteen 2009:12-13). Hoewel onbewoond, wordt ook in de gebieden waar de laatste twee wegen zijn geprojecteerd gemeenschappelijke grondeigendomsrechten geclaimd door de diverse Saramaka en Aucaanse (Ndjuka) clans.

In de maand september 2010 heeft de Stichting Equalance (Suriname) in opdracht van Stichting Planet Trails Foundation (Nederland) een perceptie onderzoek onder de bevolking van het betrokken gebied uitgevoerd.

Het actieplan dat voor u ligt is een resultaat van het perceptie onderzoek. Voor het opstellen van het actieplan is gebruik gemaakt van de belangrijkste conclusies en aanbevelingen uit het perceptie onderzoek dat onder de bevolking van 20 dorpen in het onderzoeksgebied. Het betreft in totaal 520 huishoudens. Een tweede bron van informatie voor het actieplan zijn de bevindingen uit krutu's in alle 20 onderzochte dorpen en 2 radio uitzendingen waarin de resultaten van het perceptie onderzoek ter validering aan de bevolking werd voorgelegd.

Het doel van het actieplan is het voorstellen van een pakket maatregelen die genomen kunnen worden om bij een eventuele aanleg van de weg Atjoni-Semoisi de negatieve effecten zoveel mogelijk te minimaliseren.

De opbouw van het actieplan is als volgt. Ten eerste wordt een samenvatting gegeven van de belangrijkste conclusies en aanbevelingen uit het perceptie onderzoek, aangevuld met de bevindingen van de krutu's en radio uitzendingen. Ten tweede worden de aanbevelingen uit beide delen (onderzoeksrapport en krutu's) samengebracht in een overzicht van actiepunten.

Bij het vaststellen van de onderzoekspopulatie is gebruik gemaakt van een steekproef. De steekproef bedraagt ongeveer 20% van het aantal huishoudens getrokken uit de 20 dorpen en wel vanaf Pambooko¹ tot en met Dangogo. Volgens het

---

¹ Bij de spelling van plaatsnamen is de keuze gemaakt om aan te sluiten bij wat de lokale bevolking zelf gebruikt. Hiermee wordt recht gedaan aan de ontwikkeling van de eigen taal en cultuur van bevolking.

Algemeen Bureau voor de Statistiek is de midjaarlijkse groei van de Surinaamse bevolking van 2004-2008 gemiddeld 1.2%². De bevolking van Boven Suriname bedraagt 15.057 in 2004³. In het kader van dit onderzoek wordt de bevolking van het hele gebied geschat op 15.630, rekeninghoudend met een bepaalde groei sinds 2004 die eventuele afwijkingen zal vertonen. Uitgaande van een gemiddelde van 6 personen per huishoudens, komt dat neer op 2.605 huishoudens. Dit resulteert in een steekproef van ongeveer 520 huishoudens. De betrokken huishoudens zijn op een a-selecte manier gekozen. Sommige dorpen zijn geclusterd als één omdat de bevolking die ook zo presenteert (b.v. Dangogo 1 en 2, Kaajapatie en Salubanga, Pambooko 1 en 2).

De verdeling van de onderzoekspopulatie (het aantal respondenten) per sub-ressort is als volgt: Pokigron 120 (23%), Debike 224 (43%) en Asidonhopo 176 (34%). Het aantal respondenten per dorp varieert tussen 10 (laagste) en 88 (hoogste). Het hoogste aantal respondenten is te in het ressort Debike omdat de dorpen met het grootste aantal zoals inwoners zoals Gujaba en Pikinseei in dit ressort liggen.

Van het aantal respondenten zijn 182 (35%) mannen en 338 (65%) vrouwen. De geslachtsverhouding m:v is ongeveer 1:2. Deze verhouding vertoont gelijkenis met de algemene geslachtsverhoudingen in Boven-Suriname die een gevolg is van vooral arbeidsmigratie onder mannen.

2. DE BEVINDINGEN VAN HET ONDERZOEK

- Het perceptieonderzoek is uitgevoerd onder 520 huishoudens met respondenten (mannen en vrouwen) van 18 jaar en ouder in de dorpen tussen Pamboko en Dangogo. Het grootste deel (65%) van de respondenten bestaat uit vrouwen en de rest (35%) uit mannen. Dit komt min of meer overeen met het de situatie in Boven-Suriname waarbij veel mannen wegtrekken en de meeste vrouwen achterblijven.
- Ruim 68% van de respondenten zien de toekomstige weg als een stimulering voor economische activiteiten. Men verwacht door de weg vooral meer afzetmogelijkheden, makkelijker afvoer van producten en het ontstaan van nieuwe inkomstenbronnen. De rest (32%) is wat sceptischer, maar ontkent de economische betekenis van de weg niet.
- Ongeveer 53% van de respondenten geloven dat de nieuwe de uitvoering van werkzaamheden zal vergemakkelijken door de bereikbaarheid van bepaalde

---

² Algemeen Bureau voor de Statistiek, Statistisch Jaarboek 2008. November 2009.

³ Algemeen Bureau voor de Statistiek, Districtsresultaten Volume V. Zevende Algemene Volks- en Woningtelling in Suriname. October 2006.

werklocaties, de eventuele aanwezigheid van nutsvoorzieningen zoals elektriciteit en water. De overige respondenten denken niet dat het zo'n een vaart zal lopen.

- Voor 42% van de respondenten zal de nieuwe weg een verbeterde toegang tot grondstoffen met zich meebrengen, terwijl 35% een dergelijk positief effect juist ontkent en de rest geen antwoord op die vraag heeft gegeven. Het positief effect zal volgens de respondenten voornamelijk bestaan uit minder kans tot verlies van producten door bootongeluk en snellere reizen tussen het eigen woongebied en productie-, bestuurs- en handelscentra.
- Wat betreft de invloed van de weg op de transportkosten in het gebied is 49% van de respondenten de mening toegedaan dat de nieuwe weg de kosten van transport zal helpen verminderen. Voor een ander deel (27%) van de groep zal de weg geen invloed op de transportkosten hebben, terwijl voor sommige deze juist omhoog zullen gaan. Ruim 38% van de respondenten vindt dat de weg de inkomsten zal laten stijgen door betere toegang tot grondstoffen, terwijl 35% niet daarin gelooft. De stijging van de inkomsten ziet men optreden door het bereiken van meer afnemers, meer verkoop van producten en diensten en vergroting marktaandeel terwijl voor degenen die er niet in geloven de zaak juist de tegenovergestelde richting gaat.
- Met de aanleg van de weg verwacht ongeveer 64% van de ondervraagden een ander soort werk te vinden, variërend van schoonmaak tot monteurswerk. Met andere woorden, men verwacht dat met de aanleg van de weg arbeidsplaatsen zullen ontstaan. Ruim 68% van de respondenten verwacht dat in dat verband transport gerelateerde economische activiteiten zullen worden gestimuleerd. Men (66%) verwacht daardoor zelf commerciële activiteiten te gaan ontplooiën. Bij commercialisering zien de ondervraagden overwegend heil in de landbouwsector. Voor sommige respondenten is een combinatie van landbouw, houtkap en visvangst/jacht ook een optie voor commercialisering van de productie.
- De meeste respondenten zien de toekomstige weg ook als een oplossing voor de bereikbaarheid van overheidsdiensten, scholen en poliklinieken.
- In totaal gaven ongeveer 85% van de respondenten aan dat de nieuwe weg zeker als gevolg zal hebben dat de dorpen elkaar sneller bereiken.
- Tijdens de verschillende krutu's en de radioprogramma's via Radio Maife en Radio Muje, zijn de gepresenteerde resultaten van het perceptie onderzoek door de aanwezigen en luisteraars/opbellers bevestigd. Men was het in grote lijnen eens met de meningen die de onderzoekers naar voren hadden gebracht. Echter, in een aantal gevallen vond men het nodig om enkele zaken benadrukken. Zo werd door verschillende gezagsdragers en andere dorpelingen naar voren gebracht de noodzaak om eerst over belangrijke nutsvoorzieningen te beschikken voordat de weg wordt aangelegd. Men wenst geen beloftes daarover die na de aanleg van de weg niet zullen worden nagekomen omdat dat, volgens de diverse woordvoerders, de ervaring is met de overheid. Verder werd naar voren gebracht dat de mensen in

Boven-Suriname de negatieve gevolgen van de Afobakkedam niet zijn vergeten. De overheid heeft hen indertijd gedwongen laten verhuizen zonder adequate opvang en compensatie.

- Heethangijzer bij elke krutu was het grondenrechten vraagstuk. Het oplossen van het grondenrechten vraagstuk is voor de bevolking in Boven-Suriname een voorwaarde voor het aanleggen van de weg of het uitvoeren andere grote infrastructurele projecten. Men verwijst in dit verband naar het Saamaka vonnis dat nog steeds niet volledig door de overheid is uitgevoerd, vooral de demarcatie van het Saamaka territorium en de wettelijke erkenning van de grondenrechten.

De respondenten verwachten ook duidelijk negatieve effecten van de weg op hun samenleving zoals illegale of ongewenste jacht, vervuiling van grond en rivierwater, roof en diefstal van eigendommen; dit probleem werd het meest door de mensen aangekaart, mensenhandel, toestroom van buitenstaanders o.a. Braziliaanse goudzoekers en wilde occupatie van grond.

3. CONCLUSIES

De belangrijkste conclusies van het onderzoek is dat de bevolking in Boven Suriname in principe niet afwijzend staat tegenover de aanleg van een weg door hun leef- en woongebied. Meer dan de helft van de onderzochte dorpen vinden dat de weg positieve effecten zal hebben voor hun gemeenschappen. Ze betwijfelen echter of de voordelen van de weg zullen opwegen tegen de nadelen. Vooral het gebrek aan zekerheid over hun rechten op de gronden baart hen zorgen. Men vreest daarom vooral plundering van natuurlijke hulpbronnen en toename van criminaliteit in het gebied. Dit zijn redenen die zijn aangevoerd waarom een deel van de bevolking de weg niet zouden willen.

De antwoorden van de respondenten op de vragenlijsten lijken op gespannen voet te staan met de reacties van de mensen tijdens de gehouden krutu's voor de presentatie van de onderzoeksresultaten. Uit de antwoorden op de vragenlijst komt een wat neutraler beeld naar voren, terwijl uit de krutu's soms grote bezwaren tegen de weg lijken te bestaan. Het verschil is te verklaren door rekening te houden met de gehanteerde werkwijze en de factor tijd. De krutu is een moment waarbij meerdere mensen bij elkaar zitten en het groepsgevoel wordt versterkt. Bij een vraaggesprek zit de interviewer alleen met de geïnterviewde waardoor ruimte voor een eigen mening ontstaat. Wat tijd betreft, is het zo dat er heel wat maanden zitten tussen het moment waarop het onderzoek is uitgevoerd en de resultaten aan de mensen zijn gepresenteerd. Kennelijk heeft men na het onderzoek veel gesproken over de plannen van de weg en zijn er publieke standpunten bepaald die tijdens de krutu's werden geventileerd.

Over het algemeen heeft de opstelling die een groep van de respondenten hadden jegens het onderzoek invloed gehad op de onderzoeksresultaten. Een deel van de ontkennende en soms ook bevestigende antwoorden (nee/ja) zijn als protestantwoorden gegeven op bepaalde vragen. De respondenten hebben hiermee willen aantonen dat zij tegen de aanleg van de weg zijn en of betuigden door middel van hun antwoord steun aan vooral de boottransporteurs die de weg als grootste concurrent beschouwen.

Kortom, indien de vraag beantwoord moet worden of de bevolking van Boven-Suriname een weg door hun woongebied willen of niet, dan kan het antwoord bevestigend luiden. Echter, de aanleg van de weg kan niet zonder het vervullen van een aantal belangrijke randvoorwaarden, die door de mensen zelf zijn verwoord. Deze randvoorwaarden staan niet op zichzelf, maar zijn ingegeven door een geringe mate van vertrouwen in de overheid. De onderzochten zijn namelijk van oordeel dat de overheid in de loop der jaren gedane beloftes niet is nagekomen. De randvoorwaarden zijn door de mensen verwoord in termen van een aantal problemen zoals: toename criminaliteit, grondenrechten vraagstuk, leegroven van natuurlijke hulpbronnen, ontwrichting van gemeenschappen en ondermijning traditioneel gezag. Deze problemen dienen dus eerst te worden aangepakt of er moeten garanties worden gegeven dat hieraan zal worden gewerkt. Het antwoord op de vraag is nee, indien niet aan die randvoorwaarden voldoende aandacht wordt geschonken. Het is tijdens het onderzoek door ondervraagden duidelijk gemaakt dat de lokale bevolking zich zal verzetten tegen de aanleg van de nu geprojecteerde weg of elk ander grote infrastructurele project in hun woongebied. Tegelijkertijd, beseft men dat een dergelijk verzet mogelijk weinig zin zal hebben omdat de overheid zeker gebruik gaat maken van gewapende machtsvertoon om hen te intimideren.

In de volgende paragraaf zijn de aanbevelingen samengebracht in de vorm van actiepunten.

4. ACTIEPLAN

Indien men ernstig overweegt om tot aanleg van de weg Atjoni/Pokigron-Semoisi over te gaan, zal er rekening gehouden moeten worden met de zorgen van de lokale bevolking en maatregelen nemen om de verwachte negatieve effecten te minimaliseren. Hieronder staan enkele van de maatregelen die uit het onderzoek en de presentatie van de resultaten aan de bevolking zijn afgeleid.

Algemene doelstelling:

Het minimaliseren van de te verwachten negatieve gevolgen van de weg Atjoni-Semoisi.

Specifieke doelstellingen

Garanderen van de grondenrechten van de gemeenschappen.

Het garanderen van de grondenrechten kan overeenkomstig het Saamaka vonnis worden aangepakt door deze versneld uit te voeren. Een belangrijk aandachtspunt hierbij is dat er rekening wordt gehouden met de meningen over rechten op grond die binnen de afzonderlijke clans leven. Er bestaan binnen de Samaaka samenleving bepaalde clans die vrij onzeker zijn wat betreft hun eigen territorium.

Waarborgen van veiligheid in het gebied.

Hoewel in het gebied vormen van criminaliteit voorkomen, vrezen de bewoners dat door de weg vreemdelingen, waaronder criminelen, hun woon- en leefgemeenschappen zullen binnen dringen. Om het gevoel van veiligheid te waarborgen ziet men graag dat de politie fysiek aanwezig is in het gebied. Daartoe zouden specifieke posten moeten worden ingericht. Passanten moeten zich zowel heen als terug aan de politiecontrole onderwerpen. Deze maatregel moet duidelijk in overleg met de bevolking worden genomen.

Harmoniseren van de relatie tussen het traditionele gezag en de centrale (regionale) overheid.

Op dit moment is het niet duidelijk wie voor welke taken verantwoordelijk is in het binnenland. De overheid is op allerlei manieren bezig het centrale gezag in het binnenland te verstevigen. De traditionele leiders voelen zich daarin behoorlijk genegeerd omdat zij slechts mededelingen krijgen en geen ideeën of voorstellen waarover men kan meepraten en meebeslissen. Als oplossing zien zij een duidelijker verdeling van taken en bevoegdheden tussen het traditioneel gezag en het centrale (regionale) gezag. Het erkennen en beter waarderen van het traditionele gezag moet daarvan deel uitmaken. Een eerste stap in de richting van formele, juridische erkenning is om aan te geven dat het traditionele gezag deel van het regionaal bestuur. De tweede stap is het scheppen van randvoorwaarden voor structureel overleg en inspraak tussen het traditionele gezag en het districtsbestuur. Voor een dergelijk structureel overleg en inspraak kunnen eenvoudige wettelijke regelingen tot stand worden gebracht.

Verbeteren van toegang tot gezondheidszorg.

De bevolking in Boven-Suriname vreest dat de weg de instroom van ziektes met de stroom mensen met zich zal meebrengen. Op diverse locaties in Boven-Suriname staan poliklinieken die onder beheer staan van de Medische Zending (MZ). Over het algemeen verrichten de gezondheidswerkers en hun assisten goed werk. Echter, er heerst onder de bevolking nog veel klachten over de dienstverlening. Vooral het gemis aan een ziekenhuis en permanente artsen worden veelvuldig genoemd. De overheid zou de Medische Zending krachtiger moeten ondersteunen om ook ziekenhuiszorg in het gebied te bieden. Dit kan ook op het onderwijs en het toerisme in het gebied een positief effect hebben. Het gebied wordt aantrekkelijker

voor leerkrachten en toeristen. Schoolkinderen en lokale ondernemers in de toerismesector kunnen daarvan profiteren.

Verbeteren toegang tot onderwijs.

In Boven-Suriname liggen de schoolprestaties nog beneden het landelijke niveau. Er is sprake van veel zittenblijvers, vroegtijdige schooluitval, kinderen die nooit naar school zijn gegaan en kinderen die langer dan 7 jaar over de lagere school doen. Er zijn bovendien geen mogelijkheden voor beroepsopleidingen of vakscholing. De belangrijkste oorzaak hiervan is het gebrek aan verantwoordelijkheid. De overheid neemt onvoldoende haar verantwoordelijkheid om de randvoorwaarden voor het onderwijsproces te garanderen, terwijl de ouders en de gemeenschappen hun verantwoordelijkheden onvoldoende nemen voor de opvoeding en begeleiding van de kinderen. De belangrijkste maatregel voor de overheid is het toewijzen van extra financiële middelen aan het onderwijs in het binnenland om de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren en ook beroepsonderwijs mogelijk te maken. Door de weg verwacht de bevolking nieuwe kansen op banen waarvoor een vakopleiding nodig zal zijn. Wat ouders betreft, moet gewerkt worden aan meer participatie van ouder en gemeenschap.

Scheppen van randvoorwaarden voor behoud van de eigen cultuur.

De ondervraagden vrezen dat de weg hun heilige en historische plekken zal aantasten. Hun belangrijke cultureel erfgoed en dat van Suriname kan daardoor verloren gaan. Met de aanleg van het Brokopondo stuwmeer is dat al eerder gebeurd. Het is van belang om een studie te doen naar het cultureel erfgoed van de Saamaka in Boven Suriname. Een dergelijke studie kan als onderdeel van een *environmental social impact assessment* (ESIA) of apart worden uitgevoerd. De resultaten kunnen gebruik worden om verdere maatregelen te treffen. Een *erfgoed commissie* van de Samaaka kan met steun van de overheid en andere financierders hierin een trekkersrol vervullen.

Scheppen van randvoorwaarden ter verbetering van de leefbaarheid van de woongemeenschappen.

Bepalende factoren voor de mate van leefbaarheid zijn onder andere de aanwezigheid van voldoende voorzieningen zoals scholen, winkels, openbare verlichting en openbaar vervoer. Verder gaat het om zaken die te maken hebben met veiligheid (o.a. inbraak, drugsgebruik, vandalisme), milieu (o.a. vervuiling, zwerfvuil, bodemverontreiniging) en openbare ruimte (leegstand, onderhoudstaat van het dorp, landingsplaats, etc). Veel van deze zaken kunnen door de bewoners zelf worden aangepakt maar ze hebben daarbij externe ondersteuning nodig. Het overheidsbeleid voor leefbaarheid beperkt zich echter tot de stedelijke omgeving. Een actief overheidsbeleid voor leefbaarheid in de gemeenschappen in het binnenland is een must. Niet-gouvernementele organisaties kunnen hierin een belangrijke rol spelen door samen met de bevolking en andere stakeholders te

werken aan planning, monitoring, implementatie en evaluatie op het gemeenschapsniveau.

Bevorderen van economische ontwikkeling.

Het Boven-Suriname gebied kampt met enorme werkloosheid omdat er geen bedrijven zijn gevestigd die arbeidsplaatsen bieden. Het gebied is vanwege de afstand en het gebrek aan voorzieningen niet aantrekkelijk voor bedrijven om zich er te vestigen. Hout en andere grondstoffen worden uit het gebied gehaald voor verwerking in de stad. Daardoor gaan arbeidsplaatsen voor het gebied verloren. De overheid moet een bewust economisch ontwikkelingsbeleid voor het gebied gaan voeren. Naast het realiseren van nutsvoorzieningen, moet er gewerkt worden aan toegang tot financiële dienstverlening en capaciteitsopbouw van kleine producenten. Het bevorderen van waardenketen ontwikkeling en het koppelen van producenten aan markten buiten hun woongebied behoort daarbij.

@ Stichting Equalance, Paramaribo, december 2010